

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՆ՝
«ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ
«ԲԱՆԱՎԵՃ» ՄԵԹՈԴԻ ՄԻՋՈՑՈՎ»

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Էլլա Խաչատրյան
անուն, ազգանուն

Հայկավանի միջնակարգ դպրոց

Մենթոր ուսուցիչ՝ Նարինե Վասիլյան
անուն, ազգանուն

ԱՐՄԱՎԻՐ- 2023

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
Գրական ակնարկ.....	5
Գործնական համատեքստ.....	8
Հետազոտության բուն ընթացք.....	11
Եզրակացություն.....	15
Գրականության ցանկ.....	17
Հավելված	

Ներածություն

«Կրթության մեծ նպատակը ոչ միայն գիտելիքն է այլ ամենից առաջ գործողությունը» Ն. Ի. Մայրոն: Որպես տարիների փորձառություն ունեցող ուսուցիչ այն խորին համոզմանն եմ, որ արդի պայմաններում կրթությունը հասարակական կյանքի անբաժան մասն է՝ նպատակաուղղված նույն հասարակության պահանջների բավարարմանը: Մանկավարժության մեջ կրթության նպատակը միշտ եղել է անփոփոխ՝ աճող սերունդը նախապատրաստել կյանքին և տվյալ ժամանակաշրջանի համար ձևավորել լիարժեք ու ակտիվ անդամներ: Սակայն պայմանավորված նոր հասարակական պահանջների ձևավորմամբ, ժամանակ առ ժամանակ փոփոխվում են կրթության խնդիրները: Փորձը ցույց է տալիս, որ ուսուցման գործընթացը պետք է լինի այնպիսին, որ սովորողները դառնան վերջինիս ակտիվ մասնակիցներն ու հմուտ հետևորդները, որ պասիվ ունկնդրողից վերածվեն ակտիվ մասնակցի: Այդպիսով աշակերտները դառնում են անկաշկանդ ու ինքնուրույն, առաջանում է ուսման նկատմամբ մոտիվացիա, ինքնաբերաբար զարգանում է վերլուծական միտքը կամ, այսպես կոչված՝ քննադատական մտածողությունը: Սովորողների քննադատական մտածողության զարգացումը ժամանակակից մանկավարժության կողմից դիտարկվում է որպես արդի հասարակական պահանջ և կրթության կարևոր խնդիր: Քննադատական ուսուցման միջոցով ձեռք բերված գիտելիքները յուրացվում են հիմնավորապես, վերածվում համոզմունքների, այն աշխարհայացք ձևավորող ուսուցում է, քանի որ առանց համոզմունքի չի կարող լինել աշխարհայացք: Քննադատական մտածողությունը արթնացնում է սովորողների ակտիվ մտածողական գործունեությունը, սովորեցնում է նրանց կարողանալ հակադրել, համեմատել, գտնել պատճառահետևանքային կապեր, ձեռք բերած գիտելիքներից ինքնուրույնաբար հանգել եզրակացությունների, գիտելիքները կիրառել պրակտիկայում: Կան մի շարք գործիքակազմեր՝ մեթոդներ, որոնց միայն տեղին ու ճիշտ կիրառումը կհանգեցնի ցանկալի վերջնարդյունքի: Իսկ թե հատկապես որ գործիքը պետք է կիրառել քննադատական մտածողության զարգացմանը նպաստելու համար կարող է ցույց համապատասխան հետազոտական աշխատանքը:

Նախագծված աշխատանքում իմ նպատակն է հետազոտությամբ պարզել.

- ✓ Որքանով է ուսուցման ժամանակակից ինտերակտիվ՝ <<Բանավեճ>> մեթոդը նպաստում աշակերտների քննադատական մտածողության զարգացմանը:
- ✓ Որքանով են աշակերտները ներգրավվում Բանավեճի մեթոդով կառուցված ինտերակտիվ դասապրոցեսին:
- ✓ Արդյո՞ք իրատեսական է այդ մեթոդի կիրառումը որպես քննադատական մտածողության զարգացման գործիք:

Խնդիրները՝

- Ակտիվացնել դասավանդման ինտերակտիվ մեթոդների կիրառումը դասապրոցեսում:
- Դիտարկել սովորողների քննադատական մտածողության դերն ու անհրաժեշտությունը միջին և ավագ դպրոցում:
- Ուսումնասիրել Բանավեճ մեթոդի մեթոդաբանական հիմքերը և հիմնավորել կիրառման հնարավորությունները միջին և ավագ դպրոցականների քննադատական մտածողության զարգացման գործում:
- Հիմնավորել Բանավեճ մեթոդը որպես ինտերակտիվ մանկավարժական մեթոդ, որը նպաստում է միջին և ավագ դպրոցականների քննադատական մտածողության զարգացմանը:
- Հետազոտությամբ հավաստել, որ բանավեճ մեթոդը դպրոցականների քննադատական մտածողության զարգացմանը նպաստող ժամանակակից մանկավարժական տեխնոլոգիա է և սահմանել դրա կիրառության արդյունավետ մանկավարժական պայմանները:

Հետազոտության խնդիրները լուծելու նպատակով ուսումնասիրություններ կատարելու ընթացքում կիրառվել են հետևյալ գիտահետազոտական մեթոդները.

- վերլուծվել և ընդհանրացվել են մանկավարժական առաջավոր փորձի վերաբերյալ աշխատությունները
- իրականացվել են զրույցի, դիտման մեթոդները
- ուսումնասիրվել են սովորողների ինքնուրույն և ստեղծագործական աշխատանքները
- անցկացվել է մանկավարժական փորձի մեթոդը
- կիրառվել են հետազոտությունների արդյունքների վերլուծման մաթեմատիկական մեթոդները /արձանագրում, դիագրամի կազմում/:

Գրական ակնարկ

Հետազոտության իրականացման նպատակով ուսումնասիրել եմ տասնյակից ավել հեղինակների աշխատություններ: Մեր օրերում հաճախ է շեշտվում այն ընդհանուր մոտեցումը, որ կրթության նպատակը միայն գիտելիքի տրամադրումը չէ: Այսօր կրթական համակարգն ունի առավել բարդ առաքելություն, այն է ձևավորել սերունդ, որն ունի ինքնուրույնություն քննադատաբար մտածելու շուրջ:

Ըստ ամերիկացի մանկավարժ Դ. Հալպերնի քննադատական մտածողությունը զարացնելու նպատակով կարևոր է զարգացնել սովորողի հետևյալ հատկանիշները՝

1. Պատրաստակամություն.
2. Ճկունություն.
3. Հաստատակամություն
5. Գիտակցում.
6. Փոխզիջումային լուծումների որոնում
- 7 Բանավիճելու ունակություն

Ջոն Բարելը կարևորում է քննադատաբար մտածող մարդու հետևյալ հատկանիշները. այդպիսի մարդը՝

- կարողանում է լուծել խնդիրները,
- համառություն է ցուցաբերում խնդիրների լուծման հարցում,
- վերահսկում է իրեն, իր իմպուլսիվությունը
- բաց է այլ գաղափարների համար
- կարողանում է լուծել խնդիրները՝ համագործակցել
- կարողանում է լսել զրուցակցին
- դրսևորում է ապրումակցում
- հանդուրժող է
- կարողանում է խնդիրները դիտարկել տարբեր տեսանկյուններից,
- կարողանում է զուգորդական կապեր հաստատել երևույթների

միջև

- հանդուրժող է իր տեսակետից տարբերվող տեսակետների նկատմամբ
- կարող է դիտարկել խնդրի լուծման մի քանի հնարավորություններ
- հաճախ տալիս է հարցը՝ «Ի՞նչ կլինի, եթե...»
- կարողանում է կառուցել տրամաբանական եզրակացություններ
- մտածում է իր զգացմունքների մասին, գնահատում է դրանք

Քննադատական մտածողության զարգացմանը նպաստող գրեթե բոլոր հետազոտությունները հիմնվում են Բենջամին Բլումի՝ 1956 թ. մշակած տաքսոնոմիայի վրա: Բլումի տաքսոնոմիայի ճանաչողական կամ, այսպես կոչված, իմացական խումբը բաղկացած է 6 մակարդակներից՝ գիտելիքի ձեռք բերում, ընկալում, կիրառում, վերլուծություն, սինթեզ և գնահատում

1. Գիտելիքի ձեռք բերման մակարդակում սովորողը կարող է հիշել, տարբերակել ուսուցման ընթացքում ներկայացված յուրահատուկ տեղեկատվությունը: Այն կարող է դրսևորվել փաստերի, կանոնների, ձայնի և այլնի միջոցով:
2. Ընկալման մակարդակում սովորողը կարող է ցույց տալ, որ հասկացել է տեղեկությունը՝ վերափոխելով այն տարբեր ձևերի, կամ ճանաչել դրա վերափոխված տարբերակը: Այն կարող է իրականացվել սովորողի կողմից բառերով բացատրության, ամփոփման, օրինակներով կամ այլ ձևերով:
3. Կիրառման մակարդակում սովորողը կարող է տեղեկատվությունը կիրառել՝ օգտագործելով կոնկրետ գործողության մեջ: Այդ գործողությունները կարող են լինել հաշվելը, գրելը, կարդալը, սարքավորումներ օգտագործելը և այլն:
4. Չորրորդ մակարդակում, որը ենթադրում է վերլուծություն, սովորողը կարող է ճանաչել տեղեկատվության հիմնական կառուցվածքը, տրոհել բաղկացուցիչ մասերը և որոշել դրանց միջև առկա կապերը: Սովորողը կարող է տարբերել փաստերը ենթադրություններից:
5. Բլումի տաքսոնոմիայի հինգերորդ մակարդակը վերաբերում է սինթեզին: Այս մակարդակում սովորողը կարող է տեղեկատվություն ստանալ տարբեր աղբյուրներից՝ իր անհատական տեսակետը, դիրքորոշումը ձևավորելու նպատակով:
6. Գնահատման մակարդակում սովորողը կարող է որոշակի չափորոշիչներ կիրառել՝ օբյեկտի վերաբերյալ եզրահանգումներ անելու համար: Քննադատական մտածողության ձևավորման ու զարգացման տեսանկյունից պետք է շեշտել վերլուծության, սինթեզի և գնահատման մակարդակները: Բլումի տաքսոնոմիայի մակարդակները դասավորված են աճման կարգով, այսինքն՝ նախորդ մակարդակը հաջորդի հիմքն է, սակայն քննադատական մտածողության համար անհրաժեշտ են այն հմտությունները, որոնք ձևավորվում են վերջին երեք մակարդակներում:

Եվ այսպես, կարելի է եզրահանգել. եթե անհատը ցանկանում է մասնակցել որևէ խնդրի քննարկմանը, ապա նրան անհրաժեշտ են համապատասխան գիտելիքներ խնդրի մասին և խնդրի ընկալում, որն էլ իր հերթին հիմք կծառայի քննադատական մտածողության հմտությունների զարգացման համար:

Ըստ Գլենի քննադատական մտածողությունը դա փիլիսոփայական կողմնորոշում է դեպի մտածողություն, ինչպես նաև իմացական գործընթաց, որին հատուկ է պատճառաբանված լինելը: Ռոբերտ Էննիսը, ով հանդիսանում է քննադատական մտածողության առաջատար մասնագետներից մեկը, քննադատական մտածողությունը սահմանում է, որպես «ողջամիտ» մտածողություն, որը միտված է որոշելու ինչին հավատալ կամ ինչ անել»: Մեկ այլ աշխատության մեջ Էննիսը նշում է, որ քննադատաբար մտածելու նպատակն է գտնել ճշմարտությունը, կամ ճշմարտությանը ամենամոտ գտնվող պատասխանը: Լիզա Յուին իր հոդվածներից մեկում նշում է, որ այսօր կրթության բնագավառում գերակա խնդիր է այնպես կրթել աշակերտներին, որ նրանք ունենան բավարար անկախություն քննադատաբար մտածելու կյանքում հանդիպող տարբեր խնդիրների շուրջ: Յուին, իրականացնելով իր հետազոտությունը Լոս Անջելեսի դպրոցներից մեկում պարզել է, որ գրագրության, միջառարկայական, պատմության, մաթեմատիկայի, օտար լեզուների, դասընթացները զգալիորեն կապված են աշակերտների քննադատական մտածողության զարգացման հետ: Յուին իր հետազոտության արդյունքում գտել է, որ քննադատական մտածողության զարգացումը մեծապես կախված է նաև դասավանդման մեթոդներից: Գրեթե բոլոր ականավոր հեղինակները համակարծիք են, որ քննադատական մտածողության ձևավորմանը միանշանակ նպաստում է դասավանդման ինտերակտիվ մեթոդների կիրառումը: Երբ աշակերտն ակտիվորեն մասնակցում է ուսումնառության գործընթացին, նա ակամա սկսում է մտածել խնդրի շուրջ, ուսուցչից բացի լսում է իր դասընկերների կարծիքը և տալիս է իր պատճառաբանված համաձայնությունը կամ անհամաձայնությունը բարձրաձայնված կարծիքների վերաբերյալ: Գարիսոնը խիստ կարևորում է ուսուցչի դերը քննադատական մտածողության զարգացման գործում: Նա նշում է, որ ուսուցիչը պարտավոր է աշակերտին քննարկումների միջոցով դրդել վիճարկելու տարբեր գաղափարներ, ենթադրություններ, տեսություններ, նորմեր և կանոններ, քանի որ քննադատական մտածողությունը սովորողից պահանջում է ստաձնել գաղափարներ ու խնդիրներ քննելու և հետևություններ անելու պատասխանատվություն: Ուստի պատահական չէ, որ շատ գիտնականներ պնդում են, որ ուսուցչի և աշակերտի միջև երկխոսության, բանավեճի և քննարկման ծավալումը քննադատական մտածողության ձևավորման և զարգացման թիվ մեկ գրավականն է: Դասավանդողն առաջինը ինքը պետք է պատրաստ լինի վիճարկելու սեփական արժեքներն ու գաղափարները և դրանով իսկ օրինակ ծառայի իր աշակերտների առջև: Կարելի է պնդել նաև այն, որ քննադատական մտածողության համար անհրաժեշտ հմտությունները հնարավոր չէ կիրառել առանց խնդրո առարկայի վերաբերյալ նախնական գիտելիքի:

Գործնական համատեքստ

Ինչպես գիտենք՝ ինտերակտիվ ուսուցումը դա երկխոսությամբ ուսուցում է, որի ընթացքում աշակերտները համագործակցում են ոչ միայն ուսուցչի, այլև միմյանց հետ: Ինտերակտիվ ուսուցման ժամանակ նոր գիտելիքներ փնտրելու հանձնարարություններով սովորողներին ուղղորդում են անկախ որոնողական աշխատանքների: Իմ գործառույթներն են՝

1. Բացատրել սպասվելիք աշխատանքի նպատակը:
2. Դասի սկզբում հայտարարել թեման և քննարկվող հարցերը:
3. Բաժանել աշակերտներին խմբերի և տալ հանձնարարություններ:
4. Չթողնել առանց ուշադրության սխալ մեկնաբանությունները, սակայն միևնույն ժամանակ միանգամից չտալ ճիշտ պատասխանը:
5. Հետևել, որ քննադատվի միտքը, կարծիքը, այլ ոչ թե միտքը արտահայտող աշակերտը:
6. Օգնել աշակերտներին գալ ընդհանուր եզրահանգման և դասի վերջում անել եզրակացություններ, որոնք ունեն ընդհանուր նշանակություն: Իմ դերը աշակերտի ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպումն է: Հայտնի է, որ նոր բան սովորելիս մարդը թույլ է տալիս սխալներ և իմ խնդիրը կայանում է նրանում, որ սովորողը ուսումնական պրոցեսում կատարված սխալները ուսումնասիրի և վերլուծի: Ինտերակտիվ մեթոդները կիրառելիս, դադարում եմ լինել տեղեկատվության հիմնական տեղեկատու, միայն կարգավորում կազմակերպում է գործընթացը, տալիս խորհրդատվություն:

Միջին և ավագ դպրոցում Ինտերակտիվ <<Բանավեճ>> մեթոդի կիրառումը կլինի արդյունավետ մի շարք մանկավարժական պայմանների առկայության դեպքում.

- բարենպաստ և զարգացնող կրթական միջավայրի ապահովում,
- սովորողների տարիքային և անհատական առանձնահատկությունների հաշվառում,
- ուսուցման գործընթացի միջոցների, մեթոդների, ընթացակարգի ճիշտ ընտրություն,

- ուսումնական գործունեության բազմազան տեսակների կիրառում,
- ուսման դրական ու ներքին դրդապատճառների ձևավորում,
- դասարանում դրական հոգեբանական մթնոլորտի ապահովում,
- ուսուցչի մասնագիտական պատրաստվածության առկայություն:

Քննադատական մտածողությունը զարգացնելու նպատակով <<Բանավեճ>> մեթոդի կիրառման արդյունավետությունը մեծապես կախված է նաև ուսուցչի վարպետությունից: Ուսուցիչը պետք է լիարժեք տիրապետի տվյալ մեթոդին, կարողանա տեղին ու ժամանակին կիրառել մեթոդը դարձնելով ոչ միայն արդյունավետ, այլ նաև ամեն մի երեխայի համար հաճելի, ընդունելի ու կարևոր՝ նպաստելով սովորողների քննադատական մտածողության զարգացմանը: Նախագծված հետազոտական աշխատանքը իրագործելու նպատակով ընտրել են որպես փորձարարական դասարան Հյակավանի միջնակարգ դպրոցի 6-րդ դասարանը:

- Հետազոտվող դասարանում աշակերտներների թիվն էր՝ 16 աշակերտ:
- Աշակերտներն ունեին առաջադիմության ու զարգացման տարբեր մակարդակ:
- Հետազոտելի դասարանում ուսուցումն իրականացրել են Բանավեճ մեթոդի կիրառմամբ:
- Հետազոտության շրջանակներում փորձարարական դասարանում ընտրվել են Հայոց պատմության դասագրքի երկու թեմաներ: Գիտափորձի իրականացման համար կիրառման մեջ են դրվել իմ կողմից նախապես մշակված դասերի պլանները:
- Հետազոտության համար հիմք է ընդունվել «Հանրակրթության պետական չափորոշիչը»:
- Հետազոտվող դասարաններում մանկավարժական հետազոտության արդյունքները չափվել են իմ կողմից մշակված հարցաշար-քարտերի վերլուծության հիման վրա: Գիտափորձի վերջնական արդյունքները համապատասխանաբար ներկայացվել են աղյուսակներով և գծապատկերներով:

Միջին դպրոցի հետազոտելի 6-րդ դասարանում, ուր նպատակ են հետապնդում զարգացնել քննադատական մտածողությունը կիրառեցի սույն աշխատանքում առաջադրված ինտերակտիվ Բանավեճ մեթոդը՝ որպես ռազմավարական գործիք:

Սովորաբար նոր թեմա ընտրելիս կապ են հաստատում սովորողների ունեցած գիտելիքների ու պատկերացումների և ուսուցանվող նոր նյութի միջև: Երբեմն սովորողները իրենք են ընտրում բանավեճի թեման, առաջարկելով նրանց բերել

համապատասխան նյութեր: Երբեմն բանավեճը սկսելուց առաջ դիտում ենք ֆիլմեր կամ նկարներ, տալիս են նրանց օգնող բառեր և արտահայտություններ, որոնք կօգնեն բանավեճը ավելի արդյունավետ անցկացնել և վարել ավելի հետաքրքիր:

Դասի սկզբնական փուլում առաջադրանքները ձևակերպում են մտածելու հրավիրող նախադասություններով, որոնք թույլ են տալիս սովորողին զարգացնել ստեղծագործական մտածողությունը, մտքերը ազատ արտահայտելու հմտությունը զարգացնել, սովորողներին դրդում են առաջադրել վարկածներ և նրանց մղում է հակասությունների քննարկմանը բանավեճի մեջ: Բանավեճն ընդհանրապես պետք է անցկացվի բարյացակամության և յուրաքանչյուրի նկատմամբ ուշադրության մթնոլորտում: Նույնիսկ սխալի դեպքում չպետք է բարձրաձայն դիտողություն անել:

Բանավեճի ամփոփումը

Ամփոփումը կատարվում է սովորողների հարցումով: Այս փուլում զարգացնում են մտածելու,կարծիքներ հայտնելու կարողությունը:

Հետազոտության բուն ընթացք

Մեթոդը կիրառելու նպատակով 6-րդ դասարանում իրականացրեցի երկու փորձարարական դաս Հայոց պատմություն առարկայից հետևյալ թեմաներով՝ «Հայ-հռոմեական պատերազմը» և «Արտաշատի պայմանագիրը»: Այս թեմաներում առկա խնդրահարուց իրավիճակները հնարավորություն ընձեռեցին դասապրոցեսին ստեղծել բանավեճի մթնոլորտ, հանդես գալ սեփական տեսակետներով, քննարկել դրանք տարբեր անկյուններից և, ունենալով քննարկման ենթարկված բազմակարծություն, առաջադրել որոշակի լուծումներ և գալ եզրահանգման՝ զարգացնելով քննադատական մտածողությունը: Փորձարարական դասաժամին ներկա էին դասարանի բոլոր աշակերտները՝ թվով 16: Աշակերտներն ունեին առաջադիմության և զարգացվածության տարբեր մակարդակներ: Առաջին հետազոտական դասը իրականացվեց «Հայ-հռոմեական պատերազմը» թեմայի շուրջ: Համաձայն դասապլանի առաջադրվեց հարց՝ Ինչու՞ սկսվեց պատերազմը և արդյո՞ք պատճառը Տիգրան Մեծի կողմից Միրդատ Պոնտացուն ապաստան տալն էր: Առաջադրված հարցերի քննարկմանը նախ մասնակցեցին աշակերտներից 2-ը՝ տալով հետևյալ պատասխանները.

1. Պատերազմը անխուսափելի էր:
2. Հայաստանը խանգարում էր Հռոմի ծրագրերին:

Երկրորդ պատասխանը դարձավ բանավեճի քննարկման առիթ:

Բանավեճին աստիճանաբար միացան ևս երեք աշակերտ՝ արտահայտեցին իրենց տեսակետները՝ հիմնավորելով օրինակներով: Ստեղծված իրավիճակում, երբ առկա էր առողջ քննադատական մթնոլորտ, առաջարկեցի բաժանվել խմբերի և լուռ մտածել հարցի շուրջ հիմնավորելով փաստեր:

1. Միրդատ Պոնտացուն ապաստան տալը պատերազմի առիթն էր:
2. Տիգրան Մեծը հասկանում էր, որ Հռոմը անկախ ամեն ինչից պատերազմելու էր Հայաստանի դեմ, որովհետև Հայաստանը խանգարու էր Հռոմի ծավալվելուն դեպի արևելք:

Հարցերը քննարկելուց հետո աշակերտների տեսակետները վերլուծվեցին և տրվեցին հստակ պատասխաններ:

Պատասխաններում տրվեցին տրամաբանական մոտեցումներ, ինչպես նաև իրենց հոգող հարցեր:

1. Արքան ինչու՞ ընդունեց Միրդատին:
2. Արդյո՞ք պատրաստ չէր պատերազմի:

Վերջիններից մեկը, ով ընտրել էր Միրդատին ապաստան տալու տեսակետը արժանացավ առողջ քննադատության և բանավեճի: Մեկ այլ աշակերտ նշեց, որ իր համար ընդունելի է արքայի բարոյական արարքը, քանի որ նա հասկանում էր որ առճակատումն անխուսափելի է: Առաջադրված տեսակետին համակարծիք եղան նոր թվով 4 աշակերտներ: Այս տեսակետի հիմքերը թույլ տվեցին մյուս աշակերտներին արտահայտել նոր կարծիքներ: Խմբերի միջև ծավալվեց անկաշկանդ բանավեճ, որն էլ իր հերթին նպաստում էր քննադատական մտածողության զարգացմանը:

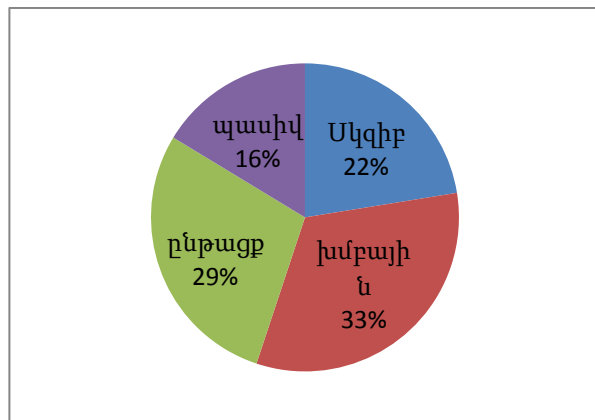
Բանավեճ մեթոդի կիրառումը առավել ակնառու դարձնելու նպատակով առաջարկեցի ևս մեկ անգամ, արդեն բարձրաձայն քննարկել Տիգրան Մեծի արարքը:

Բանավեճին մասնակից դարձան դասարանի ևս 3 աշակերտ, որոնք գտնում էին, որ Տիգրան Մեծը չպետք է ընդուներ Միրդատին, քանի որ այն հանգեցրեց պատերազմի: Աշակերտների միջև ծավալվեց բանավեճ՝ առաջին խումբը որը հակված էր Միրդատին ընդունելու գաղափարին բացատրեցին, որ անկախ պատերազմը անխուսափելի էր: Մի քանի աշակերտի մոտ վերլուծելու կարողությունները թույլ էին: Ընդհանուր առմամբ աշակերտները ազատ արտահայտում էին իրենց տեսակետները, ցանկացած կարծիք ընդունելի էր, վիճելի պատասխանները հիմնավորվում էին և հնչեցվում հակափաստարկներ:

Դասի ավարտին՝ կշռադատման փուլում իմ կողմից խմբերին տրվեց հանձնարարություն.

1. Ինչու՞ Լուկուլոսը կարողացավ գրավել Տիգրանակերտը:
2. Ո՞րն էր Տիգրան Մեծի տակտիկական սխալը:
3. Տիգրան Մեծի հաջորդ քայլերը:
4. Ի՞նչ ընթացք ունեցավ Արածանիի ճակատամարտը:

Ներկայացված աշխատանքին մասնակցեցին նախորդ չորսից ևս 2-ը: Արդյունքում ունեցա հետևյալ պատկերը:

Փորձարարական երկրորդ դասաժամին <<Բանավեճ>> մեթոդով քննադատական միտքը զարգացնելու նպատակով ընտրեցի «Պոմպեոսի արշավանքը և Արտաշատի պայմանագիրը»: Դասի միջանկյալ հատվածում՝ իմաստի ընկալման փուլում բանավեճի առիթ հանդիսացան նախապես բաժանված խմբերին հղված հարցադրումները:

- ✚ Ինչպե՞ս Տիգրան Մեծին հաջողվեց համաձայնության գալ Պոմպեոսի հետ և պահպանել թե՛ Մեծ Հայքի թագավորությունը, և թե՛ «արքայից արքա տիտղոսը»:
- ✚ Ինչու՞ հաղթանակած Պոմպեոսը որոշեց պահպանել Մեծ Հայքի թագավորությունը:
- ✚ Ի՞նչ եք կարծում որքանով էր հաջողված, կամ ձախողված Արտաշատի պայմանագիրը:

Այս հարցադրումները հիմք հանդիսացան խմբերի միջև ծավալված բանավեճի:

Ի տարբերություն նախորդ փորձարարական դասի՝ այս անգամ բանավեճի սկզբնական փուլում մասնակցեցին թվով 9 աշակերտ, որոնցից երեքը մի խմբից էին, իսկ չորսը մյուս: Երկրորդ հարցի շուրջ բանավիճեցին ևս 3 աշակերտ: Մյուսները ակտիվ հետևորդներ էին և հաճախ հուշումներ էին անում ընկերներին: Հնչում էին ստեղծագործաբար արտահայտված մտքեր, աշակերտները կատարում էին հետաքրքիր վերլուծություններ: Արդյո՞ք ճիշտ էր Տիգրան Մեծի քայլը Պոմպեոսի ճաբար գնալով: Նման կարծիքներից էր՝ «Այո, որովհետև դրված էր Մեծ Հայքի լինել չլինելու հարցը»: Կար նաև հետևյալ կարծիքը՝ «Պոմպեոսը գիտակցում էր, որ Մեծ Հայքը դեռևս իրենից մեծ ուժ էր ներկայացնում»:

Դասի կշռադատման փուլում Բանավեճ մեթոդի կիռաման համար հիմք ծառայեցին հետևյալ հարցերը

- Ի՞նչ տվեց Արտաշատի պայմանագիրը, որքանո՞վ էր այն հաջողված:
- Ի՞նչ խորհուրդ կտայիր արքային որպեսզի խոսափեր պայմանագիրը կնքելուց:

Բանավեճի այս փուլում նախորդ մասնակից աշակերտների թիվը ավելացավ ևս 6-ով: Աշակերտները դեմ և կողմ կարծիքներ էին հնչեցնում, հիմնավորում փաստերով:

Արտաշատի պայմանագիրը Տիգրան Մեծի դիվանագիտական հաղթանակներ:

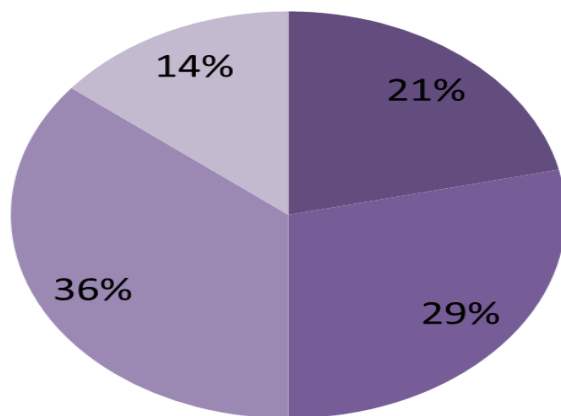
Ամենակարևորը Հայաստանի տարածքային ամբողջականության պահպանումն էր, պետական անկախությունը:

Այս հնչած պատասխանների ժամանակ էլ ավելացան մասնակից աշակերտների թիվը, ովքեր ներկայացրեցին իրենց համոզմունքները: Նրանց թիվը կազմեց +5 աշակերտ:

Համեմատաբար լուռ էին նախորդ փորձարարական դասի պասիվ աշակերտները, որոնք խուսափում էին իրենց դիրքորոշումն ու ազատ կարծիքը արտահայտելուց: Նրանց թիվը 3 էր:

Այսպիսով 2-րդ հետազոտության արդյունքների վերլուծության հիման վրա, ստացվեց հետևյալ դիագրամը:

- սկիզբ
- ընթացք
- խմբային
- պասիվ

Արդյունքում

Պահպանվեցին Բանավեճի ընթացքում սկզբունքային մոտեցումները

1. Բոլոր մասնակիցները հավասար էին
2. Յուրաքանչյուր մասնակից իրավունք ունեցավ իր կարծիքը ներկայացնել ցանկացած հարցի վերաբերյալ
3. Աշխատանքի մեջ ներգրավվեցին բոլորը

Խրախուսվեցին այն աշակերտները, որոնք ազատ և անկաշկանդ էին մտածում: Փորձարարական և առաջին և երկրորդ դասից գնահատվեցին 5-6 աշակերտ: Գնահատականները հիմնավորվեցին:

Եզրակացություն

Հետազոտության թույլ է տալիս հանգել հետևյալ եզրակացության, որ ուսուցման ինտերակտիվ մեթոդը նպաստում է ոչ միայն ուսման արդյունավետության բարձրացմանը, այլև զարգացնում է քննադատական մտածողությունը, գիտելիքները դարձնում է կիրառելի և նպաստում ինքնուրույն գիտելիքներ ձեռք բերելու կարողությունների ձևավորմանն ու հարստացմանը:

Բանավեճ մեթոդի շնորհիվ աշակերտները՝

- ✓ Ունենում են սեփական մոտեցում յուրաքանչյուր հարցի նկատմամբ:
- ✓ Կարողանում են համադրել իրենց ստացած գիտելիքները և դնել գործնական կիրառություն մեջ:
- ✓ Կարողանում են գիտելիքները ինքնուրույն «հայտնագործել», բարդ իրավիճակներում կողմնորոշվել:
- ✓ Բանավեճի մեթոդը կիրառելիս աշակերտները լուծում են պոռբլեմը և կարողանում են վերարտադրել իրենց գիտելիքները, որը ճիշտ ուղու վրա է դնում ուսուցիչը:
- ✓ Կարողանում են նոր տվյալները, նոր գաղափարները տեղադրել իրենց ունեցած գիտելիքների համակարգում:
- ✓ Կարողանում են քննադատաբար, ստեղծագործաբար և արդյունավետ կերպով իմաստավորել ցանկացած տեղեկություն:

Այսպիսով՝

1. Հասարակական բուռն զարգացումները, ժամանակակից կրթական բարեփոխումները կյանքի են կոչել նոր՝ տնտեսական, գիտական, մշակութային և այլ պահանջներ, որոնք էլ պայմանավորել են մանկավարժական գործընթացի արմատական փոփոխությունները՝ ուսուցիչ աշակերտ հարաբերությունների վերանայում, դասավանդման նոր մեթոդների և ձևերի, մանկավարժական նոր տեխնոլոգիաների որոնում ու կիրառում և այլն: Ժամանակակից ուսուցման գործընթացում կրթության հիմնախնդիրների շարքում իր կարևոր տեղն ունի սովորողների քննադատական մտածողության ձևավորումն ու զարգացումը, որն այսօր դիտարկվում է որպես հասարակական պահանջ և կրթության արդի խնդիր:
2. Տեսական և փորձարարական աշխատանքների արդյունքում պարզ դարձավ, որ ինտերակտիվ Բանավեճ մեթոդը կարող է արդյունավետ կերպով կիրառվել ժամանակակից դպրոցում ուսուցման գործընթացում քննադատական մտածողությունը զարգացնելու համար:

Փորձարարական աշխատանքների արդյունքները փաստում են, որ Բանավեճի մեթոդը նպաստում է ոչ միայն սովորողների քննադատական ձևավորմանն ու զարգացմանը, այլ նաև « Հանրակրթության պետական չափորոշի մյուս բաղադրիչների՝ գիտելիքների համակարգի, հաղորդակցական, համագործակցային, ստեղծագործական, ինքնուրույն գործունեության կարողությունների ու հմտությունների և սովորողների արժեքային համակարգի ձևավորմանը:

Գրականության ցանկ

1. «Քննադատական մտածողության զարգացումը կարդալու և գրելու միջոցով» ծրագրի ուղեցույցներ :
2. «Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները». Ձեռնարկ ուսուցիչների համար :
3. Լերներ Ի. Յա., Ուսուցման պրոցեսը և նրա օրինաչափությունները, Եր.,«Լույս» 1982թ. :
4. Մովսիսյան Ս. Ա., Գիտելիքների միավորումը մանկավարժության մեջ, «Լույս»,1983թ. :
5. Հարությունյան Գ .Ն ., «Քննադատական մտածողության տեխնոլոգիան ուղղված մանկավարժական գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանը», «Մանկավարժություն», /Գիտամեթոդական վերլուծական ամսագիր/, N6, 2012թ., էջ 28-33:
6. С. И. Заир-бек, И. В. Муштавинская Развитие критического мышления на уроке: Пособие для учителя. М., “Просвещение”, 2011. – 223 с. 4. И. В. Муштавинская, Технология развития критического мышления на уроке и в системе подготовки учителя, Уроки для педагогов, Учебно-методич. пособие, изд. Каро, Санкт-Петербург, 2009, 24 с.

Հավելված

Օրվա դասի պլան

Առարկա- Հայոց պատմություն

Դասարան- 7-րդ դասարան

Թեմա – Հայ Հռոմեական պատերազմը

Դասի նպատակը

Ձևավորել

1. Հայ – Հռոմեական պատերազմի պատճառները, պատմական գործիչներին, տվյալ ժամանակաշրջանի պատմական գործիչներին, կարևոր փաստեր, իրադարձություններ, համեմատելու, համադրելու հմտություն
2. Տիգրան Մեծի՝ ռազմական և քաղաքական գործչի տեղն ու դերը պատմության մեջ, գնահատելու, արժևորելու հմտություն:

Վերջնարդյունքներ

1. Ներկայացնել հայ-հռոմեական պատերազմի առանցքային դրվագներ:
2. Գնահատի և արժևորի, թե որքանով էր հաջողված Արտաշատի պայմանագիրը:

Կապը ՀՊԶ-ի հետ

Դասի տիպը - նոր նյութի հաղորդում

Ընդհանրական խաչվող հասկացություններ.

1. Համակարգ
2. Անհատ և հարաբերություն

Ուսումնադիտողական պարագաներ, տեխնիկական միջոցներ.

Գիրք, տետր, գրիչ, մատիտ, մարկեր, մեծ թուղթ, գրատախտակ, քարտեզ, ատլաս, համացանց:

Կիրառվող մեթոդներ- մտազրոհ, հարց ու պատասխան, դերային խաղ:

Դասի ընթացքը

Կազմակերպչական մաս - 3 րոպե

ա)Աշակերտների հաշվառում

բ)Տնային աշխատանքի վերլուծություն

գ)Անդրադարձ նախորդ դասին

Հիմնական մաս- անդրադարձ նախորդ թեմային

Սահիկաշարի միջոցով ներկայացվում է թեման-10 րոպե

Հարց ու պատասխանի միջոցով ամփոփվում է դասը- 7 րոպե

Դերային խաղ

- Մտադրություններ, շահեր, նպատակներ
- Իրականացրած քայլեր

- Բացթողումներ, սխալներ
- Գործունեության հետևանքները հայոց թագավորության վրա:

Վիճակահանության միջոցով յուրաքանչյուր աշակերտ ստանում է իր դերը:

Ամփոփում- 5 բույե

Գնահատում- կատարել փոխադարձ գնահատում

Տնային առաջադրանք- գրել փոքրիկ շարադրություն՝ Ի՞նչ խորհուրդ կտայիք արքային, որպեսզի խուսափեր Արտաշատի պայմանագրից: